Természet-Ismeret

2021. ősz

♠ **Beköszönő** 2

Halloween, avagy miért éppen sütőtök? 2

♠ **Ökosság** 4

Teremtésvédelmi Szabadulóláda 4

Komposztünnep – 2021 5

Az év rovara - 2022 6

♠ **Komplex Természettudomány** 7

Komplex Természettudomány a 6. évfoyalymon is! 7

♠ **Életképek** 8

Megfordítható-e a pusztulás? 8

♠ **Fenntarthatósági programajánló** 10

Planet Budapest 2021 10

Zöldgömb Fesztivál 2021 – online 11

VIII. Ökogyülekezeti Konferencia 12

♠ **Ötlettár** 13

Bolygónk a jövőnk 13

♠ **Információk** 14

Legyen Ön is alkotó! 14

♠ **Könyv-tár** 14

Források 14

Ajánlott oldalak 14

♠ **Szerzőink** 15

♠BEKÖSZÖNŐ

HALLOWEEN, AVAGY MIÉRT ÉPPEN SÜTŐTÖK?

Kedves Olvasó!

Az október vége bővelkedik különféle jeles napokban. Október 23. nemzeti ünnepünk; október 31. a reformáció emléknapja; november 1. pedig mindenszentek ünnepe.

Mindezen dátumok közé azonban egyre többször kúszik be a keresztyén életfelfogástól igencsak távol álló, amerikainak titulált halloween is (szintén október 31-ei dátummal), melynek jelképe eredetileg nem is a tök volt.

A tökfaragás eredetileg a Brit-szigetekről származik, ahol ősi kelta hagyomány szerint október 31-én éjjel a legvékonyabb a határvonal az élők és holtak világa között. Ez ellen pedig legjobb védekezni: fénnyel. Az eredetileg tarlórépából készült lámpások célja tehát azon túl, hogy útjelzőként használták őket, az ártó szellemekkel szembeni védelem jelképei voltak.
(A kevésbé misztikus változat szerint a kelta újév ünnepén, október végén óriási máglyákat rakva búcsúztak a fényes évszakoktól.)

A brit szokás átkerült az Egyesült Államok területére, ahol tartalmát megőrizte, de immáron nem tarlórépából, hanem a kontinensen őshonos nagyobb és jobban faragható tökfélékből készültek a lámpások.

Mindegy is az eredet, a világ minden táján ismert „ünnep” jelképe: a **sütőtök** hazánkban is igen szép számmal terem.
Az Észak-Amerikában őshonos sütőtökfélék a 18. században kerültek át Európába és hamar beépültek a paraszti zöldségtermesztési szokások közé. A sütőtök laza talajon érzi jól magát és egy-egy tőnek nagy helyigénye van (kb. 10 nm).
A tökfélék családjába tartozó **„sütőtök”** magyar elnevezés, és minden olyan tökfélét beleértünk, aminek termését biológiailag éretten szedjük le és sütve készítjük el.
Hazánkban többféle sütőtökféle terem pl. a lapított gömb alakú, ezüstszürke héjú nagydobosi; vagy éppen a kúposodó gömb formájú óvári sütőtök.
Bármelyik változatot is termesztjük vagy fogyasztjuk, a sütötökfélék magas C-vitamin és ásványi anyag tartalommal rendelkeznek.

„A sütőtök akkor édes, ha megcsípi a dér” – tartja egy régi mondás, bár a valóságban a fagy csak rontja a sütőtök tárolásának lehetőségét.
Faládában, száraz, hűvös (de fagymentes!) helyen tartva több hétig is eláll.

Persze legjobb mindig a hazai. Ezért is óriási kincs számomra, hogy az otthoni komposztunkból nyáron magától kinövő „égig érő paszuly”-hoz hasonló növény – mely ugyan a földön fut, de olyan hosszan és messzire, hogy azzal valóban az égig lehetne érni – már több mint öt, hatalmas és édes sütőtökkel ajándékozott meg minket, és ha az idő kedvez nekünk ez a nem várt termés még duplázódni fog.

Így az októberi ünnepnaptárba, ha másért nem is, de a sütőtök ünnepeként vegyük fel halloween éjszakáját és keresztyén szellemiségben fogyasszunk hazai sütőtökből készült finom ételt e jeles éjjelen!

Minden kedves régi és új olvasónknak kellemes olvasást kívánunk !

Farkasné Nagy Krisztina
szerkesztő

♠ÖKOSSÁG

TEREMTÉSVÉDELMI SZABADULÓLÁDA

Az idén a budapesti Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium immáron második alkalommal csatlakozott a Teremtés Hete kezdeményezéséhez. Egy teremtésvédelmi nap keretében az általános iskolások célzott évfolyamai vettek részt az MRE Ökogyülekezeti Mozgalom munkatársai által szervezett különleges játékos programokon, míg a gimnázium 9. évfolyama interaktív előadáson hallhatott az okoseszközeink környezetterheléséről.

Az ötödik évfolyamos diákok egy különleges szabadulóládát próbáltak meg kinyitni.
A Szűcs Boglárka és Victor András által megálmodott játék során a gyerekek feladata, hogy képzeletben megmentsék a Földet. A színes játékok sokasága, mellyel a láda titka megfejthető a teremtésvédő szemlélet és a környezettudatosság irányába mozdítja el a gyerekeket.

Kép forrása: http://okogyulekezet.hu/gyakorlat/teremtesvedelmi-jatekok

A játékot minimum kettő, csoportosan pedig 8-10 főnek érdemes játszania. A játékidő kb. 35-45 perc.
Maga a szabadulóláda könnyen szállítható, kb. 15 kg-os súlyú.

Próbáljuk ki minél többen, hiszen az Ökogyülekezti Mozgalmon keresztül keresztyén egyházi szervezetek ingyen kölcsönözhetik!

KOMPOSZTÜNNEP – 2021

Idén is megrendezik a hazánkban egyre nagyobb népszerűségnek örvendő Komposztünnepet. A 2021-es Komposztünnep mottója: **Él-elem, Lét-elem.**

Komposztáljunk együtt, mert az **élelem** nem hulladék, hanem **lételem**!

Még ha meg is marad, **komposztálva** újra **tápanyag**!

A Komposztünnep idei központi témája az élelmiszerhulladék megelőzése, azaz a kapcsolat a komposztálás és az étkezés között.

A jeles naphoz kapcsolódó felhívásra évről-évre megmozdul az ország. A bölcsődésektől az idősotthonokig már számtalan helyszínen valósultak meg szebbnél-szebb programok. A természet körforgásához való visszakapcsolódás erősíti az egyéneket és a közösségeket az aktivitás által.

Buzdítunk tehát minden közösséget, akik már régóta komposztálnak, vagy épp most vágnak bele, hogy csatlakozzanak a 2021-es Komposztünnep felhíváshoz.

Pályázat

A vállalt tevékenységeket október-november hónap folyamán bármikor meg lehet valósítani, akár egynapos, akár egyhetes, akár több hetes időszakban.

A tevékenységek beszámolóival pályázni lehet a legjobbak díjára, kategóriánként a 3 legötletesebb pályázatot díjazzák. A pályaművek *(5 kép, jpg, jó felbontású, valamint külön egy szöveges fájl)* beérkezési határideje: **2021. november 19.**

Beküldés módja: e-mailben a komposztunnep@gmail.com címre. A levél tárgyában szerepeljen az intézmény/csoport/szervezet neve és a résztvevők létszáma.

HUMUSZ szövetség

Galgamenti Népfőiskola

AZ ÉV ROVARA - 2022

Melyik „óriás” legyen az „év rovara” 2022-ben?

Az év rovara kampány célja, hogy felhívja a társadalom figyelmét egy-egy rovarra, a rovarok védelmére és az élővilágban betöltött szerepükre. Ezzel nemcsak az adott faj, hanem annak életmódja, életkörülményei is előtérbe kerülnek, így bemutatása a természetben zajló biológiai folyamatok, változások jobb megértését is szolgálja. A védett vagy védendő fajok megismertetése nemcsak a rovarvilág jelentőségére, hanem a természetvédelem fontosságára is ráirányítja a figyelmet.

A Fűrészlábú szöcske hazánk és egyben Közép-Európa leghosszabb testű rovara, akár 11,5 centisre is megnő. Az óriás tőrösdarázs a legnagyobb európai hártyásszárnyú, testhossza az 5 cm-t is meghaladhatja. Az óriás énekeskabóca a legnagyobb termetű közép-európai énekeskabóca, és a kabócák alrendjének legnagyobb képviselője is.

Forrás: https://www.rovartani.hu/

Ismerd meg a jelölteket és szavazz december 6. éjfélig a 2022-es Év Rovarára!

https://www.rovartani.hu/2021/10/12/ev-rovara-2022-szavazas/

♠ KOMPLEX TERMÉSZETTUDOMÁNY

KOMPLEX TERMÉSZETTUDOMÁNY A 6. ÉVFOYALYMON IS!

A Református Tananyagfejlesztő Csoport honlapján (https://reftantar.hu/erdekes-kerdesek/) az idei év szeptemberétől már elérhetőek az ötödik évfolyamosok számára fejlesztett komplex természettudomány foglalkozástervek. A Kert, az Otthon és a Szántó-mező témakörökben 8-8 érdekes kérdés köré építve készült foglalkozáscsomagok minden természettudományt tanító kolléga számára bőséges választékot jelentenek.

Az idei tanévben folytatódik a komplex természettudomány tananyagfejlesztés, ezúttal a hatodik évfolyam számára.

Ismét érdekes kérdésekkel a középpontban, komplex szemléletben és a természettudományos megismerési módszerek köré építve kezdődött meg az idei tanév fejlesztési munkája.

A témakörök ezúttal kissé távolabb vezetnek bennünket: „Határ a csillagos ég!”, „Utazás a Föld belseje felé”, „Tűzön-vizen át” utazunk, majd végül „Az emberi test” működésének megismerésével záródik a tanév és a közös felfedezőút a teremett világban.

Ízelítőül az érdekes kérdésekből: *Vak-e a vakbél? Meddig lehet ellátni távcsővel? Mikor esik piros hó az égből? Hogyan szunnyad egy tűzhányó?*

Örömünkre 14 fejlesztőtárs csatlakozásával kezdhettük meg a munkát. Három délután, online szakmai műhelyeken ismerkedtünk meg a fejlesztés koncepciójával, a természettudományos megismerési módszerekkel, a fejlesztés ütemtervével, az elvárásokkal. Saly Erika vezetésével és Victor András szakmai támogatásával elkezdődött a hatodik évfolyam 32 érdekes kérdéséhez a tevékenységek kidolgozása.

A fejlesztőknek sikeres, örömteli munkát kívánunk!

Reftantár

Református Tananyagfejlesztő Csoport

♠ ÉLETKÉPEK

MEGFORDÍTHATÓ-E A PUSZTULÁS?

Sokszor felmerülő kérdés, hogy vajon a fajok elvesztése, kipusztulása törvényszerűen bekövetkezik-e mai világunkban? Hiszen sokféle állat és növény életterét elvesszük, megcsonkítjuk. Még rosszabb, hogy nem is mindig vagyunk tudatában annak, hogy kárt okozunk a természetnek!

A vadászat a legtöbb nagyvadat veszélybe sodorta és a sűrű úthálózat, a nagymértékű motorizáció, a rengeteg egyéni utazás és a világunkat „ellátó” sok-sok szállítóeszköz a még megmaradt élőlényeket is nagymértékben fenyegeti.

Van visszaút? Javíthatunk-e még valamit a beteggé tett természeti környezeten? – Szinte már immunisak vagyunk a folyton visszatérő megválaszolatlan kérdésekre.

1. A nevezetes emeletes kástu

Ha azonban a közelmúltban tett őszi kirándulásra gondolok, akkor öröm és hála tölti be lelkemet.

Az Őrség, Szalafő. Sokan ismerik ennek a jellegzetes településnek a Pityerszer nevű részét, hiszen a népi építészet és néprajz híres-neves kiállítása található itt.

Az európai bölény (latin neve: Bison bonasus) valamikor benépesítette egész kontinensünket, pl. Mátyás király korában még egészen közönséges volt nálunk is. Párosujjú patás, hatalmas állat. A hímek tömege az 1 tonnát is elérheti, azaz 1000 kg is lehet. Szegényeket, nem csoda, hogy kipusztította az ember, hiszen óriási legelőkre van szükségük. Már az 1920-as évek körül kihaltak az utolsó vadon élő példányok. Szerencsére vannak elkötelezett emberek, akik fel merik vállalni a lehetetlent: hihetetlen, kitartó munkával megpróbálnak visszatelepíteni már rég elveszettnek hitt fajokat. (Persze nem

2. Európai bölény

élhetnek már ugyanúgy ezek az állatok, mint évszázadokkal ezelőtt, de legalább korlátozott számban, viszonylagos jólétben és biztonságban lehetnek közöttünk, hogy csodálhassuk őket.)

3. Bölények a villanypásztor túloldalán

Mindannyiunk örömére és gazdagodására, az állatkerteknek hatalmas munkával, tenyésztési programokkal sikerült végrehajtani ezt a programot és így különböző természetvédelmi területeken, vadasparkokban vagy nemzeti parkokban ma már nálunk is élhetnek ezek a fenséges élőlények. Egyik ilyen hely az Őrség. A múzeumfalutól nem messze, kényelmes sétatávolságra található egy bölényfarm. Nekünk 6 bölényt és 2 vadlovat (Equus ferus przewalski) sikerült közelről megfigyelnünk. Szerencsénk volt, szinte karnyújtásnyira voltak tőlünk az állatok – persze a dupla villanypásztor közöttünk volt.

Úgy tűnt, mindannyian jól vannak és elégedettek. Tanulékonyak is: az itató helyük egy labdával volt lezárva – gondolom, azért, hogy ne kerüljön bele levél vagy egyéb szennyeződés. Nagyon tetszett, ahogy ügyesen lenyomták, hogy a vízhez jussanak.

5. Így iszunk mi!

6. Ez nekem is megy!

Egészen feltöltődve és jó hangulatban jöttünk el a farmról. Úgy vélem, ha már gyakorlatilag kihalt állatokat újra be lehet telepíteni egy-egy nekik megfelelő, tágas területre, ahol háborítatlanul élhetik mindennapjaikat, életük természetes határáig, akkor van még remény!

Kép és szöveg:
Incze Klára Emese
rovatvezető

♠ FENNTARTHATÓSÁGI PROGRAMAJÁNLÓ

PLANET BUDAPEST 2021

A Planet Budapest 2021 Fenntarthatósági Expó és Világtalálkozó a visegrádi országok közös fenntartható fejlődéssel foglalkozó eseménye. Célja, hogy felhívja a közönség, különösen a fiatalok figyelmét a kedvezőtlen környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatokra, illetve bemutassa, hogy ezek a negatív, az emberiség jövőjét beárnyékoló változások még visszafordíthatók.

A Planet Budapest 2021. november 29. és december 5. között, egy héten keresztül számos szakmai kiállítót mutat be a visegrádi országokból, akik technológiai fejlesztéseikkel, innovatív termékeikkel és szolgáltatásaikkal segíthetik elő a fenntarthatósági fordulatot.

Az esemény négy tematikus eseménycsoport köré szerveződik:

- A Fenntarthatóság Univerzuma – Világtalálkozó (témák: vízgazdálkodás, közlekedés, élelmiszertermelés, energia- és hulladékgazdálkodás)
- Fejlődés harmóniában a természettel – Fenntarthatósági Expó (vállakozások az élhetőbb jövőért)
- A Te Bolygód – Közönségprogramok a fenntarthatóságról (ismeretterjesztő élményközpont)
- A Jövő Hősei – Ifjúsági élményprogram a fenntarthatóságról (10-16 éves korosztálynak)

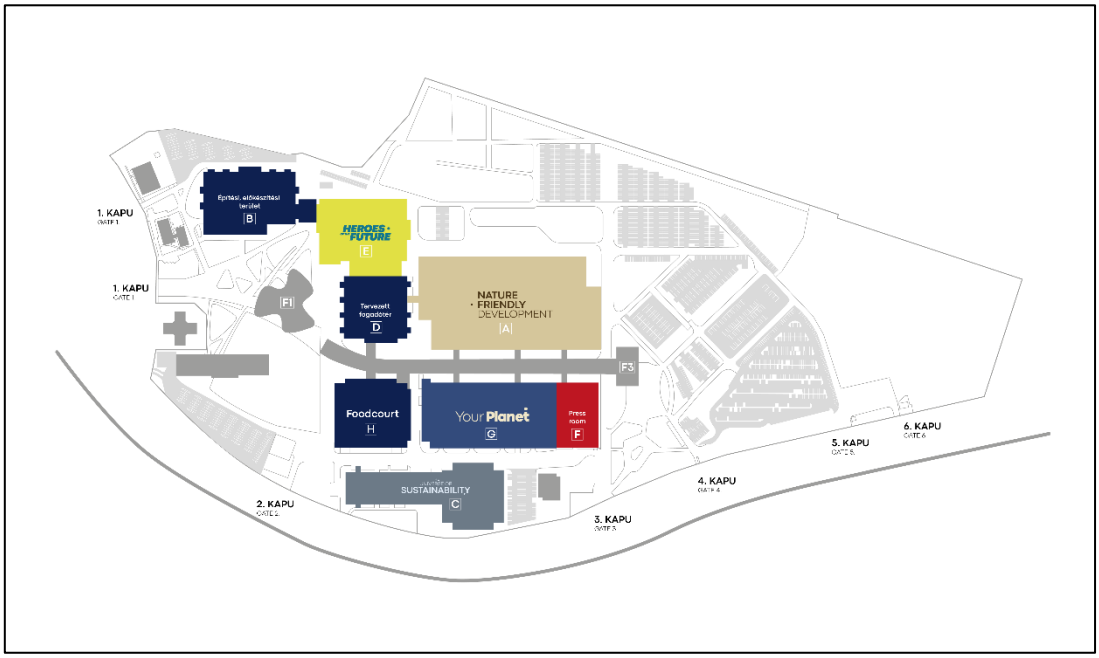

Kép forrása: https://planetbudapest.hu/

További információk: https://planetbudapest.hu/

ZÖLDGÖMB FESZTIVÁL 2021 – ONLINE

Idén ötödik alkalommal rendezik meg, ezúttal még az online térben a Felfedezők Napjának „kistestvérét” a Zöldgömb Fesztivált.

A vasárnap (november 21.) 10 órakor kezdődő online programokon a főszereplő természetesen mindig ZÖLDbe öltözik: zöldváros, zöld gazdaság, zöld turizmus, zöld pénzügyek.

PROGRAM

10.10 **Horváth Bálint: Körforgásos átalakulás – A klímaharc stratégiai fegyvere**

11.00 **Díszvendégünk Désirée Bonis, a Holland Királyság nagykövete**

11.05 **Lennard de Klerk: Séta Magyarország első és máig egyetlen karbonsemleges üdülőhelyén**

11.50 **Köves Alexandra: A zöld árnyalatai: Mit higgyünk el a gazdaság zöldítéséből?**

12.35 **Munkácsy Béla: 109% megújuló energia és a dán energiaszövetkezetek**

13.20 **Gulyás Ágnes: Zöldre van a, zöldre van a…z okos város tervezve!**

14.05 **Antal Alexa: Zöldpénzügyek**

14.50 **Zöldebbek lettünk? – Élelmiszerfogyasztás a pandémia alatt** (kerekasztal beszélgetés)

15.35 **Kröel-Dulay György: Klímaváltozás hatása a növényzetre**

16.20 **Kajner Péter: Természetközeli vízvisszatartás és vízpótlás a tájak szárazodásának enyhítésére – jó példák és lehetőségek Magyarországon**

Az esemény ingyenes, de regisztrációhoz kötött.

Regisztrációhoz: **Kattints ide!**

Az eseményről bővebb információ található: https://zoldgombfesztival.hu

FÖLDGÖMB

VIII. ÖKOGYÜLEKEZETI KONFERENCIA

„Mester, hol laksz?” Jn 1,38

"Isten oikoszának megújítása" címmel rendezi meg az MRE Ökogyülekezeti Mozgalom soron következő éves konferenciáját. Időpont: 2021. november 26. péntek. Helyszín: Budapest, XIV. ker. Dózsa György út 25.

Programtervezet:

9:30–10:00 Regisztráció
10:00–10:05 Köszöntő – dr. Kodácsy Tamás
10:05–10:30 Nyitó áhítat – Karsay Eszter
10:30–11:30 Isten oikoszának megújítása – dr. Victor András előadása
11:30–12:00 MRE Ökogyülekezeti Mozgalom rövid éves beszámoló – Szűcs Boglárka
12:00–13:00 Szendvicsebéd
13:00–14:30 Ökogyülekezeti jó gyakorlatok fórum, valamint díj- és oklevélátadó
14:30–15:00 Közgyűlés

Az esemény ingyenes, de **védettségi igazolványhoz és regisztrációhoz kötött.**

Regisztráció az alábbi linken érhető el:

https://reformatus.hu/kuldetesunk/esemenyek/viii-okogyulekezeti-konferencia/

Szűcs Boglárka

MRE Ökogyülekezeti Mozgalom (KRE Teremtésvédelmi Műhely)

info@okogyulekezet.hu
+36 30 453 2950
www.okogyulekezet.hu

♠ ÖTLETTÁR

BOLYGÓNK A JÖVŐNK

Bolygónk a jövőnk

Az éghajlatváltozás az egyik legsúlyosabb probléma, amellyel napjainkban szembe kell néznünk, hiszen mindannyiunkat érinti. A fiatalok világszerte elkezdték hallatni hangjukat és fellépni az éghajlatváltozás ellen. Ezért is fontos, hogy ezt a lendületet a középiskolákba, gimnáziumokba is átvigyük, és segítsünk a fiataloknak a szebb jövő érdekében a változás igazi élharcosaivá válni.

Az Európai Bizottság Éghajlatpolitikai Főigazgatósága által létrehozott Bolygónk a jövőnk egy online platform, amely segít a 11 és 16 év közötti fiataloknak megérteni az éghajlatváltozás okait és hatásait, és megoldásokat kínál arra, hogyan tudunk éghajlatbarátabb életvitelt kialakítani. A platform közérthető módon ötvözi a tudományt, az érdekes tényeket és adatokat, a tevékenységeket, valamint az interaktív forrásokat, és lehetővé teszi a diákok számára, hogy kedvük szerint böngésszék a tartalmakat.

A tanárok számára létrehozott központ 15 illusztrált, letölthető feladatlapot tartalmaz, amelyek mindegyike egy-egy kulcsfontosságú témára összpontosít. A feladatlapok kész tantermi gyakorlatokat, valamint a diákok megértését elmélyítő és tudásukat a gyakorlatba átültető tevékenységeket tartalmaznak. Ezen kívül, a bemutatkozó anyagok útmutatóként szolgálnak a tanárok és az oktatók számára, hogy az Éghajlati Paktum egyes célkitűzései pontosan mit is jelentenek.

Kapcsolat: CLIMA-YOUTH-CLIMATE-ACTION@ec.europa.eu

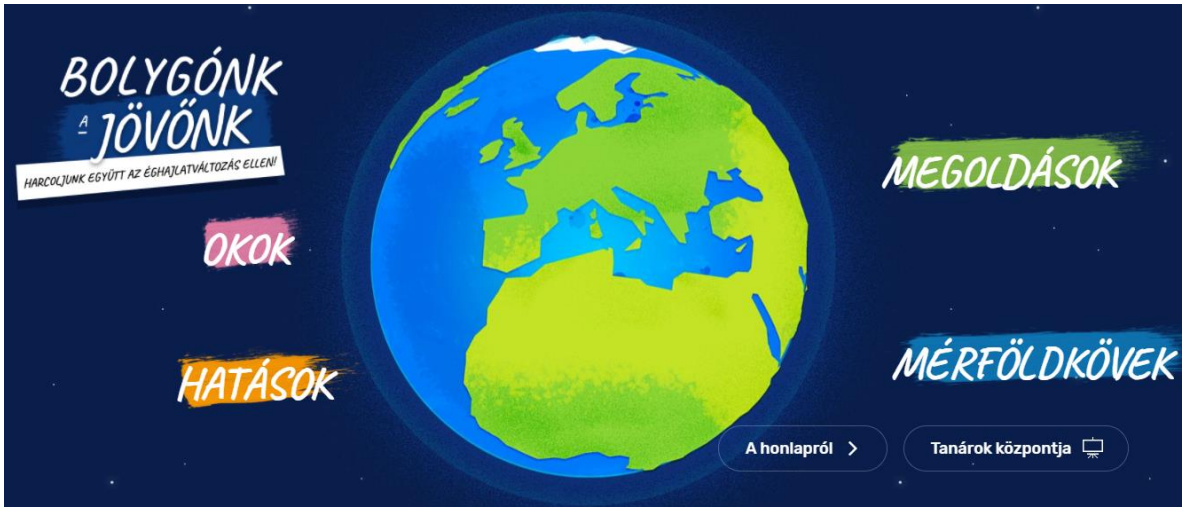

♠ INFORMÁCIÓK

LEGYEN ÖN IS ALKOTÓ!

Kedves Kolléga!

Nagy szeretettel várjuk minden kedves alkotni vágyó jelentkezését, aki szeretné megosztani a természettudományhoz kötődő módszereit, ötleteit, ismereteit a tantárgyat tanító kollégák közösségével; vagy aki bemutatna egy-egy szakmai programot, előadást, kirándulási lehetőséget vagy erdei iskolai programot.

Jelentkezni lehet folyamatosan a nagy.krisztina1988@reformatus.hu email címen!

Áldás, békesség!
Farkasné Nagy Krisztina

♠ KÖNYV-TÁR

FORRÁSOK

- https://planetbudapest.hu/
- https://www.edenkert.hu/vilagos-zold/idezetek-tortenetek/mi-is-pontosan-halloween-unnepe---a-tortenet-es-a-hagyomany/2316/
- https://halloween.info.hu/halloween-eredete/
- https://www.jw.org/hu/bibliai-tanitasok/kerdesek/halloween-eredete-biblia/
- https://sutotok.com/termesztestechnologia-kistermeloknek/
- https://kertlap.hu/sutotok/
- https://www.agrarszektor.hu/noveny/a-vilaghiru-magyar-tok-nyomaban-avagy-miert-lett-nepszeru-ez-a-fajta-meg-kulfoldon-is.25160.html
- Komposztünnep 2021 | Humusz
- https://www.rovartani.hu/
- Welcome to Our planet, Our future | Our planet, Our future (europa.eu)

AJÁNLOTT OLDALAK

- http://reformatus.hu/
- https://reftantar.hu/
- http://mkne.hu
- www.okogyulekezet.hu

♠ SZERZŐINK

- Incze Klára Emese, programtervező matematikus, matematika-informatika szakos nyugdíjas pedagógus; a Természet-Ismeret Hírlevél rovatvezetője.

- Saly Erika, a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület elnöke, a Református Tananyagfejlesztő Csoport munkatársa, a Természet-Ismeret Hírlevél rovatvezetője.

- Szűcs Boglárka, az MRE Ökogyülekezeti Mozgalom és KRE Teremtésvédelmi Műhely referense, a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület elnökségi tagja.

- Farkasné Nagy Krisztina, földrajz-történelem szakos pedagógus, a Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium tanára, az öko-munkaközösség vezetője, a Természet-Ismeret Hírlevél szerkesztője.